

ברקאי

המלחמה באדישות

כל זה מדרכי החסד והרחמים, ללמוד שכולנו עם אחד, שיהיה לנו אב אחד, ושירצה כל אחד בתועלת הכרו, ושיחמול על ממונו. (...) וזה שאמר: לא תוכל להתעלם, אין להבין אותו בהשבת אבדה בלבד, אלא הוא הדין בשאר כל הפרטים ושאר כל התועלות שביד האדם להביאם להכירו או להסיר ולדחות נזקו ממונו **הרי הוא חייב בכולן**, וכענין שאמר הכתוב: (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך".

(רבינו בח"י, * שם)

לא תראה את שור אהיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאהיך: ואם לא קרוב אהיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תודך ביתך והיה עמך עד דרש אהיך אתו והשבתו לו: וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אהיך אשר תאבד ממונו ומצאתה לא תוכל להתעלם:

(דברים כב, א-ג)

לא תוכל להתעלם

מה כולל הציווי "לא תוכל להתעלם" על פי הפסוקים? לאילו תחומים מרחיב רבינו בח"י את החובה לא להתעלם?

נחום איש גם זו היה מוליך מתנה לבית חמוי, פגש אותו מוכה שהין אחד ואמר לו: זכה עמי [נתן לי צדקה] ממה שיש איתך, אמר לו: כשאחזור. חזר ומצא אותו מת. והיה אומר כנגדו: עיניים שראו אותך ולא נתנו לך – יתעוורו, ידיים שלא פשטו לתת לך – ייקטעו, רגליים שלא מיהרו לתת לך – ישברו. וכך אירע לו לנחום איש גם זו.

(על פי תלמוד ירושלמי פאה ח, ח)

· רבינו בח"י ונחום איש גמזו מציבים רף גבוה של החובה לא להתעלם ממצוקתו של אחר. האם רף זה הוא מוצדק בעיניכם? האם צריך לשאוף להגיע למקום כזה?

מה מוביל את נחום איש גמזו להגיב כפי שהגיב? כיצד זה מתקשר ל"ואהבת לרעך כמוך"?

· חשבו על מקרה בו ראתם "שור נידח" ובכל זאת התעלמתם ממנו. מה גרם לכם לעשות זאת?

כשאנו מטיילים בלילה ברחוב ורואים עוד מרחוק – משום שהרחוב עולה לפנינו והירה מלא – איש רץ לקראתנו, לא ננסה לתפוס אותו, גם אם הוא הלש ומרופט, גם אם מישוהו רץ אחריו וצועק, אלא ניתן לו להמשיך לרוץ. משום שעכשיו לילה, ולא אנחנו אשמים שהרחוב עולה לפנינו באור ירח מלא; ומלבד זאת ייתכן שהרדיפה היא לשניים שעשוע בלבד, אולי שניהם רודפים אהרי שלישי, אולי הראשון נרדף על לא עוול, אולי השני מתכוון לרצוה, ואנו נהפוך לשותפים לרצח, אולי השניים כלל אינם יודעים זה על זה והם רצים אל מיטותיהם, כל אחד על דעת עצמו, אולי הם סהרורים, ואולי הראשון יש לו נשק. ואחרון אחרון, האם אין אנו רשאים להיות עייפים, וכי לא שתינו יותר מדי יין? אנו מרוצים שאפילו את השני אנו כבר לא רואים.

(פרנץ קפקא**, פרקי התבוננות, עמ' 68)

האם הבחירה בפסיביות היא לגיטימית לפי קפקא?

באילו דרכים מצדיק הדובר את הפסיביות שלו אל מול המתרחש? מה ההבדל בין הצידוקים בתחילת הקטע לאלה שבסופו?

שתיקה רועמת

* פרנץ קפקא (צ'כיה, 1883-1924), סופר יהודי יליד פראג שכתב בשפה הגרמנית ונחשב לאחד מגדולי הסופרים של המאה העשרים.

* רבי בחיי בן אשר אבן תלואה (ספרד, 1255 - 1340) מפרשני המקרא, מחבר הספר "כד הקמח".

והעולם שתק
 כי העולם שותק תמיד
 זה נוח
 זה חוסך מאמץ וכוח
 וזה לא מטריד .
 והעולם שתק
 והפנה את מבטו .
 אחרים שופכים את הדם -
 ואין זו אחריותו .
 הוא בסך הכול עולם .
 עולם קטן ועסוק .
 ושיניחו לו בשקט -
 וסוף פסוק...
 ("והעולם שתק", אפרים סידון*)

רונה אומרת שכדור הארץ מתחמם
 ואני האשה עם השקית
 רונה אומרת שהאדישות עוד תהרוג אותנו
 ואני האשה עם הסכין
 רונה אומרת שיש כאן מסכנים, מנוצלים
 כשאני סוגרת את חלון המכונית
 רונה אומרת שחצי מהעם רעב
 ואני האישה עם הפריכית
 רונה אומרת שהתרבות הלכה לעזאזל
 ואופס, אני האשה עם העט
 ומספרת כל הזמן הרבה דברים נוראיים
 אבל אני כבר לא שומעת באמת
 (...)
 וכמה את יפה, ככה את צודקת
 וכמה את צודקת, זה ככה מעייף
 ובחורה אחת קטנה לא יכולה לסחוב עליה
 את הצרות של העולם על הכתף
 (מתוך "רונה אומרת", איזה כורם**)

· אילו דברים גורמים לעולם "לשתוק"
 לפי אפרים סידון?
 · מהי התשובה של איזה כורם לטענות
 של "רונה"?

· מה ההבדל בין ה"ציזוקים" של
 אפרים סידון לאדישות לבין אלו של
 איזה כורם?
 · האם האדישות מוצדקת לפי אפרים סידון?
 ולפי איזה כורם?

· איזה יתאור של אדישות מבין אלו שראיתם עד כה מצוי יותר לדעתכם?
 · איזו אדישות מוצדקת יותר בעיניכם? האם יש בכלל אחת כזו? ומה לגבי האדישות שבמקור הבא?

**"והתעלמת" - פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם, הא כיצד, היה כהן והיא
 (האבידה) בבית הקברות, או שהיה זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכה שלו מרובה
 משל חבירו, לכך נאמר והתעלמת מהם"
 (בבלי, בבא מציעא ל ע"א)**

על פי המקורות עד כה, ועל פי דעתכם, מה גורם לנו להיות אדישים? כיצד ניתן
 להילחם באדישות הזו?

ולענין הכתובים אומר כי רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל במצות ואהבת לרעה כמוך
 ולהשרישו בה קו לקו (היטב), עם היות שקשה הדבר בעיני בני אדם לייגע בעד זולתם, כי מי יראה
 אבידת אחיו שורו או המורו ויהיה מחמר אחריו עד גשתו עד אחיו ויניה כל עסקיו. על כן אמרה תורה
 לא תראה את שורו או את שיו נדחים והתעלמת מהם במטבעך כי כן דרך בני אדם, כי אם השב
 תשיבם כלומר השב פעם אחת ואחר כך תשיב פעם אחרת אם יצטרך. כי בראשונה על הכרה צווי
 התורה ואחר כך אתה תשיבם מעצמך, כל כך תחפוץ עשות רצוני כי עשית המצוה פעם אחת תגרוך
 להיטיב לבך לעשותה פעם שנית, וגם אם לא קרוב אחיך תשמרנו בבידתך עד דרוש אחיך אותו:

(אלשיך***, דברים כב, א)

באיזו דרך התורה מנסה להתמודד עם האדישות לפי פירושו של האלשיך?

* רבי משה אלשיך (נולד בטורקיה ב-1508, נפטר בישראל ב-1600), מכונה גם "האלשיך הקדוש", היה שד"ר, דרשן ופוסק בצפת.

* איזה כורם (ישראל, -1980), זמרת, מלחינה ופזמונאית ישראלית.

* אפרים סידון (ישראל, 1946-), סופר, תסריטאי, סאטיריקן ומחזאי ישראלי.